

บทที่ 4 คุณธรรมและจริยธรรมของวิชาชีพครู

ในสังคมโลกที่อุดมไปด้วยการแข่งขัน ทำให้บางครั้งผู้คนเกิดความเห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน จนขาดความยับยั้งชั่งใจ กระทำในสิ่งที่ผิด ไม่คำนึงถึงคุณธรรมจริยธรรม นำไปสู่หายนะของประเทศชาติ การศึกษา การอบรมและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของชาติให้เป็นคนดี มีความสมบูรณ์พร้อม ช่วยให้สังคมประเทศชาติสงบร่มเย็น ครูจึงต้องเป็นต้นแบบบุคคลคุณธรรมที่มีหน้าที่สอน ชี้นำในสิ่งที่ถูกต้อง อบรมปลูกฝัง และขัดเกลาจิตใจ ให้เยาวชนสามารถพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมได้ด้วยตนเอง คุณลักษณะสำคัญของความเป็นครู คือครูต้องพัฒนาตนให้เป็นบุคคลที่ดีพร้อมทั้งความรู้และคุณธรรม ความประพฤติดีควบคู่ไปด้วย

ความหมายคุณธรรม

ความหมายของคุณธรรม (Morality/Virtue)

พอร์ทเตอร์ (1980 : 233) กล่าวว่า คุณธรรมเป็นปัจจัยในการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคม การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมไม่เพียงแต่ให้มีชีวิตอยู่ไปวัน ๆ เท่านั้น ต้องมีการประเมินและเลือกสรรวิถีชีวิตของแต่ละคนที่สังคมเห็นว่าดีหรือควรจะได้ ปัจจัยในการเลือกนั้นเกี่ยวข้องกับระบบคุณธรรมของบุคคลในสังคม ซึ่งคุณธรรมของแต่ละบุคคลในสังคมหนึ่งอาจไม่จำเป็นต้องเหมือนกับบุคคลในอีกสังคมหนึ่ง

สตั้มพ์ (1997 : 3) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมในเชิงปรัชญาว่า คุณธรรมเป็นการประพฤติปฏิบัติเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เรียกว่าถูกหรือผิด ดีหรือเลว ฟังประสงค์หรือไม่ฟังประสงค์ มีคุณค่าหรือไร้คุณค่า

กูด (2014 :1) คุณธรรม คือ คุณภาพที่บุคคลได้กระทำตามความคิดและมาตรฐานของสังคมซึ่งเกี่ยวข้องกับประพฤติและศีลธรรม และพระเทพวิสุทธิเมธี ได้อธิบายความหมายของคุณธรรมโดยแยกอธิบายความหมายเป็น 2 คำ คือคำว่า “คุณ” หมายถึง ค่าที่มีอยู่ในแต่ละสิ่งซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งความยึดถือ ซึ่งเป็นไปได้ทั้งทางดีและทางร้าย

พุทธทาสภิกขุ (2529 : 89-90) อธิบายคำว่า “ธรรม” มีความหมายคือ ธรรมชาติ เรามีหน้าที่ต้องเกี่ยวข้อง ต้องเรียนรู้ ต้องปฏิบัติ และต้องมีหน้าที่ต้องปฏิบัติ

คุณธรรมมาจากคำว่า “คุณ” และ “ธรรม” มารวมกันเป็นคุณธรรม จึงมีความหมายถึงธรรมที่เป็นคุณสมบัติฝ่ายดี เป็นที่ตั้งหรือเป็นประโยชน์แก่สันติสุข คุณธรรมเป็นส่วนที่ต้องอบรมหรือทำให้เกิดขึ้น

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต, 2538 : 34) และพระมหาอติสร ถิระสีโล (2540 : 56-57) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่า ธรรมที่เป็นคุณความดีงาม ถูกต้อง ซึ่งเกิดจากความเข้าใจคุณค่าอันแท้จริงด้วยปัญญา คุณธรรมเป็นคุณสมบัติทางกาย วาจา และใจ ที่เป็นคุณตรงกันข้ามกับที่เป็นโทษ ปลุกฝังอยู่ในอุปนิสัยอันดีงาม อยู่ในจิตสำนึก อยู่ในความรู้สึกผิชอบชั่วดีอันเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้ง ควบคุมพฤติกรรมที่แสดงออกสนองความปรารถนา

รัตนวดี โชติคพนิช (2550 : 1) ให้ความหมาย คุณธรรม คือ อุปนิสัยอันดีงามที่อยู่ในจิตใจของคน อยู่ในความรู้สึกผิชอบชั่วดี ซึ่งเป็นสิ่งที่จะควบคุมพฤติกรรมที่แสดงออกสนองความปรารถนาคุณธรรมแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) คุณธรรมแบบทาส (Slave Virtue) เป็นลักษณะคุณธรรมที่ยึดถือและปฏิบัติตามแบบอย่างของผู้ที่ทรงไว้ด้วยคุณงามความดี เช่น ถือแบบอย่างที่ดีจากผู้ใหญ่ ผู้บังคับบัญชา เป็นต้น

2) คุณธรรมแบบนาย (Master Virtue) เป็นลักษณะคุณธรรมที่ยึดถือและปฏิบัติตาม มโนธรรมของตนเองที่เห็นว่าถูกต้องดีงาม เช่น การให้ความยุติธรรมแก่ลูกน้อง หรือ บุคคลรอบข้าง เป็นต้น

ประภาศรี สีหอำไพ (2550 : 110) คุณธรรม หมายถึง หลักธรรมจริยาที่สร้างความรู้สึกละอายใจในทางศีลธรรม มีคุณงามความดีภายในจิตใจอยู่ในขั้นสมบูรณ์จนเต็มเปี่ยมด้วยความสุขการเป็นผู้มีคุณธรรม คือ การปฏิบัติตนอยู่ในกรอบอันดีงาม

ยนต์ ชุ่มจิต (2550 : 157) คุณธรรมมี 3 ประการ คือ 1) เป็นคุณสมบัติที่เป็นความดี ความถูกต้องซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจของบุคคล ช่วยทำให้พร้อมที่จะกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อตนเองหรือผู้อื่น 2) เป็นหลักที่มนุษย์ถือเป็นแนวทางที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิต 3) เป็นหลักแห่งความประพฤติปฏิบัติและความรู้ความคิดที่ดีงามและเป็นธรรมชาติของความดี ลักษณะของความดี หรือสภาพของความดีที่มีอยู่ในตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553 :1) คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี ความประพฤติที่ดี การทำให้เกิดคุณงามความดี อุปนิสัยอันดีงามซึ่งเป็นคุณสมบัติที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคล ได้แก่ ความเมตตากรุณา ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ ความเอื้อเฟื้อ ความกตัญญู ความ پاکเพียร ความเห็นอกเห็นใจ ความละเอียดต่อความชั่วและความมุ่งมั่นกล้าหาญที่จะทำความดีทั้งกายและใจเพื่อให้เกิดความสุขแก่ตนเองและผู้ร่วมงาน

ราชบัณฑิตยสถาน (2554 : 187) กล่าวถึง “คุณ ธรรม” ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 ได้ให้ความหมายว่า “สภาพคุณงามความดี”

จากนิยามดังกล่าว สรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง หลักธรรมจริยาที่สร้างความรู้สึกละอายใจในทางศีลธรรมที่เต็มเปี่ยมด้วยความสุขทำให้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบอันดีงาม

ความสำคัญของคุณธรรมของวิชาชีพครู

คุณธรรมเป็นเสมือนหลักการสำคัญที่ให้ไว้สำหรับบุคคลหรือสังคมได้นำไปประยุกต์ใช้ใน การดำรงชีวิต จะช่วยให้บุคคลปฏิบัติงานได้อย่างราบรื่น มีความสำเร็จในงานที่ ทำเป็นคนดีของครอบครัว สังคม และประเทศชาติ สำหรับครูกับคุณธรรมนั้นจะต้องเป็นของคู่กัน หากครูขาดคุณธรรมเมื่อใดก็เหมือนกับนักบวชที่ไร้ศีล

ในฐานะที่ครูเป็นผู้มีหน้าที่อบรมสั่งสอนเยาวชนให้เป็นคนดี มีคุณภาพ ครูจำเป็นต้องมี คุณธรรมเป็นอย่างยิ่ง เพราะคุณธรรมจะช่วยให้ครูเป็นผู้มีความประพฤติที่ดีงาม มีการวางตัวดีและ เหมาะสมกับกาลเทศะ เป็นที่เคารพ และเป็นน่าเชื่อถือของศิษย์ ผู้ประกอบวิชาชีพครูจึงจัดว่าเป็น บุคคลที่ต้องมีคุณธรรมนำชีวิต โดยความสำคัญของคุณธรรมต่อผู้ประกอบวิชาชีพครุนั้น

พระมหาดิศร ถิระสิโล (2540 : 60-61) ได้จำแนกความสำคัญของคุณธรรม จริยธรรม สำหรับครูไว้ 4 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านตัวครู คุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญสำหรับตัวครูเองสรุปได้ดังนี้
 - 1.1) ช่วยทำให้ครูเจริญก้าวหน้าและมีความมั่นคงในงานอาชีพครู
 - 1.2) ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากบุคคลทั่วไป เป็นที่เคารพรักใคร่ของศิษย์
 - 1.3) มีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ไร้ภัยอันตรายใดๆ เพราะแวดล้อมด้วยความรักความนับถือจากศิษย์และประชาชนทั่วไป
 - 1.4) ครอบครัวมีความอบอุ่นมั่นคง ฐานะทางเศรษฐกิจไม่ฝืดเคือง
- 2) ด้านสถาบันวิชาชีพครู คุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญสรุปได้ดังนี้
 - 2.1) ทำให้ชื่อเสียงของคณะครูเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสของปวงชน
 - 2.2) งานวิชาชีพครูมีความเจริญก้าวหน้า เพราะทำงานเต็มกำลังความสามารถ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ใหม่ๆ อยู่เสมอ
 - 2.3) สถานศึกษาได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ เพราะได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากประชาชนอย่างเต็มกำลัง
- 3) ด้านสังคมและชุมชน คุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญสรุปได้ดังนี้
 - 3.1) สมาชิกของสังคมเป็นคนดีมีคุณธรรมสูง รู้จักสิทธิและหน้าที่อย่างถูกต้อง
 - 3.2) สังคมมีสันติสุข เพราะสมาชิกของสังคมได้รับการสั่งสอนจากผู้มีคุณธรรม
 - 3.3) สังคมได้รับการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้า เพราะสมาชิกทุกคนมีคุณธรรมจึงต่างกระทำความดีที่ของกันอย่างเต็มความสามารถ
- 4) ด้านความมั่นคงของชาติ คุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญสรุปได้ดังนี้

4.1) สถาบัน ศาสน์ กษัตริย์ มีความมั่นคง เพราะประชาชนมีความรักความเข้าใจและเห็นความสำคัญอย่างแท้จริง

4.2) ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชาติมีความมั่นคงถาวร เพราะครูอาจารย์ได้อบรมสั่งสอนศิษย์ให้มีความรู้ความเข้าใจและปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ศุภานัน สิริพิสิส (2549 : 250) ได้สรุปความสำคัญของคุณธรรมไว้ ดังนี้

1) คุณธรรมช่วยหล่อหลอมให้เป็นคนที่มีความพอดี ไม่ขาดไม่เกินความพอดีนี้ก็คือการเดินทางสายกลาง ความพอประมาณอยู่ระหว่างการโอ้อวดกับการถ่อมตน ความมัธยัสถ์เป็นคุณธรรมที่อยู่ระหว่างความตระหนี่กับความฟุ่มเฟือย ความกล้าหาญเป็นคุณธรรมที่อยู่กลางระหว่างความขี้ขลาดกับความบ้าบิ่น

2) คุณธรรมช่วยให้เป็นคนที่มีรู้จักใช้เหตุผลและใช้ปัญญา คนที่มีคุณธรรมจะต้องทำทุกอย่างด้วยเหตุผล ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ปัญญาเป็นคุณธรรมของวิญญูณส่วนที่เป็นเหตุผล และปัญญาเป็นเครื่องนำทางให้ทำในสิ่งที่ถูกต้อง

3) คุณธรรมช่วยให้เป็นคนกล้าหาญ ความกล้าหาญเป็นคุณธรรมที่สำคัญมากในการดำรงชีวิตส่วนบุคคล เป็นคุณธรรมของวิญญูณในส่วนที่มีอารมณ์ คนที่มีคุณธรรมจะกล้าทำในสิ่งที่ควรทำและไม่กล้าทำในสิ่งที่ไม่สมควร ความกล้าจะช่วยให้นุษย์ยืนหยัดที่จะทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงามไม่ว่าจะมีอุปสรรคเพียงใด

4) คุณธรรมช่วยให้เป็นคนมีคุณยุดิธรรม ความยุดิธรรมเป็นคุณธรรมส่วนบุคคลที่มาจากลักษณะภายในจิตใจ ประกอบด้วยเหตุผล อารมณ์และความปรารถนาหรือความต้องการ

พกา สัตยธรรม (2550 : 32-33) กล่าวว่า คุณธรรมจริยธรรมต่อผู้ประกอบอาชีพครูมีความสำคัญ ระหว่างคุณธรรมของครูเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญแก่ครูและผู้เกี่ยวข้องดังนี้

1) คุณธรรมของครู ทำให้ครูเป็นผู้เป็นคนดี เพราะมีคุณสมบัติที่ดีจากการปฏิบัติตามคุณธรรมต่าง ๆ เหล่านั้น ผู้ที่มีคุณธรรมประจำใจย่อมเป็นที่เคารพบูชาของผู้อื่น

2) ผู้เป็นครูสามารถนำเอาคุณธรรมต่าง ๆ ที่ประพฤติปฏิบัติอยู่ไปอบรมสั่งสอนและเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์

3) คุณธรรมของครู ทำให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสจากใจของผู้เกี่ยวข้อง ก่อให้เกิดความมั่นคงวิชาในอาชีพครู

4) เป็นที่แน่ใจว่าประชาชนของชาติจะเป็นคนดีได้ตามที่ครูได้ให้การอบรม สั่งสอน แนะนำและแนะนำให้ปฏิบัติคุณธรรมตามความเหมาะสม

5) คุณธรรมของครูมีผลต่อสภาพความเป็นอยู่ของบุคคลในสังคม จากการเป็นพลเมืองดีมีคุณธรรม ก็จะเป็นผลให้สังคมมีความสุข เพราะทุกคนมีกิจกรรมควบคู่ไปกับการเรียนรู้ ทำให้ไม่เบียดเบียน ฆ่าฟันกัน

6) ในสังคมที่มีคนดีมีคุณธรรมควบคู่กับความรู้ การพัฒนาประเทศชาติก็จะเจริญและก้าวหน้าขึ้นกว่าเดิม ไม่มีปัญหาการกอบโกย คอยหาแต่ประโยชน์ส่วนตัว แต่จะเห็นแก่ส่วนรวมเป็นส่วนใหญ่ และทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติอย่างแท้จริง

7) ทำให้ครูสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะนำเอาคุณธรรมทางด้านการสอนมาใช้ ทำให้การเรียนการสอนพัฒนาขึ้นกว่าครูที่ไม่มีคุณธรรมทางด้านการสอน เพราะไม่รู้อย่างไรที่จะสอนให้ดีให้เกิดความเข้าใจได้อย่างไร สอนอย่างไรทำให้เกิดปัญญาแก่ศิษย์ ทำให้เกิดการพัฒนาในตัวเด็ก

8) การสอนให้เกิดคุณธรรมในตัวนักเรียน ย่อมก่อให้เกิดความมั่นคงในสถาบันต่าง ๆ ของชาติ และทำให้ชาติมั่นคง

9) การถ่ายทอดวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ จะเกิดขึ้นได้ เพราะครูมีคุณธรรมในการอบรมสั่งสอนให้ศิษย์ได้รับความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของวัฒนธรรมของชาติ เพื่อให้เกิดการสืบทอดทางวัฒนธรรม

สรุปได้ว่า คุณธรรมเป็นคุณงามความดีของบุคคลทุกอาชีพทุกคนที่ได้กระทำด้วยสำนึกในจิตใจ โดยมีเป้าหมายว่าเป็นการทำความดีหรือเป็นพฤติกรรมที่ดีเป็นที่ยอมรับของสังคม เช่น ความมีน้ำใจ ความเสียสละ ความเกรงใจ ความยุติธรรม ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความรักที่มีต่อกันของเพื่อนมนุษย์ ความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ ความเป็นกัลยาณมิตร หรือการมีมารยาทที่งดงาม โดยคุณธรรมก่อให้เกิดจริยธรรมที่เหมาะสม และคุณธรรมควรเป็นสิ่งที่ปลูกฝังสร้างสมให้เกิดขึ้นและดำรงไว้ให้มีอยู่ในตัวบุคคล ซึ่งมีความสำคัญและมีคุณประโยชน์ต่อบุคคลทุกคนทุกอาชีพ

คุณธรรมมีความสำคัญต่อครู คือ ครูที่มีคุณธรรมในตนเองจะเป็นหลักประกันคุณภาพของครูให้เป็นที่ยอมรับ เชื่อถือ สรรพจากลูกศิษย์ ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนในสังคม

คุณธรรมของวิชาชีพครู

การเตรียมการสร้างภูมิคุ้มกันให้ประเทศอย่างยั่งยืน คือการพัฒนาครูให้มีคุณภาพทั้งความรู้และคุณธรรม เมื่อครูมีคุณธรรมผู้เรียนก็กลายเป็นคนมีคุณธรรมไปด้วย ครูยุคใหม่ต้องฝึกฝนและพัฒนาตนให้เป็นผู้มีคุณธรรมและความรู้ตามแนวคิดต่าง ๆ ดังนี้

1. คุณธรรมของวิชาชีพครูตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เรื่องวิทย์ ลีมนานา (2539 : 65-66) ได้ศึกษาพระราชกรณียกิจต่าง ๆ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแสดงให้เห็นถึงความเป็นครูที่มีลักษณะพิเศษ ด้วยทรงมีพระราชหฤทัยอันเปี่ยมล้นไปด้วยทศพิธราชธรรมและธรรมะที่มีส่วนช่วยส่งเสริมความเป็นครู จากรายงานการศึกษาค้นคว้าความเป็นครูสถิตในหฤทัยราษฎร์ ได้รายงานผลการศึกษาวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงทศพิธราชธรรมของพระองค์ เพื่อเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนชาวไทย สรุปได้ดังนี้

1.1 ทาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงบำเพ็ญธรรมชื่อนี้อย่างสม่ำเสมอ ดังจะเห็นได้จากการที่พระราชทานสิ่งของโดยตรงด้วยพระองค์เอง ในเวลาที่ราษฎรประสบกับภัยธรรมชาติต่าง ๆ หรือทรงส่งเสริมงานพัฒนาทั้งด้านการพัฒนาที่ดิน การชลประทาน การเกษตร การแพทย์ อันเป็นการส่งเสริมให้ราษฎรได้มีโอกาสอยู่ดีกินดี

1.2 สิด ทรงศึกษาเกี่ยวกับศีลธรรมและพุทธศาสนาอยู่เสมอ รวมถึงการอบรมสั่งสอนราษฎรของพระองค์เสมอ ๆ ไม่ว่าจะเป็นการพระราชทานพระบรมราโชวาทแก่บัณฑิตเนื่องในโอกาสสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัย พระองค์ทรงเน้นว่าการดำเนินชีวิตหรือทำงานต่าง ๆ นั้น จะต้องยึดหลักศีลธรรมประกอบหลักวิชาการด้วย

1.3 บริจาค หรือการเสียสละ เป็นธรรมที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอที่สุด ทั้งนี้เพราะพระองค์ทรงเสียสละความสุขส่วนพระองค์เพื่อที่จะบำเพ็ญพระราชกรณียกิจทั้งปวง โดยมิได้ทรงย่อท้อต่อความเหนื่อยยากตรากตรำใด ๆ ทั้งสิ้น แม้จะเป็นพื้นที่เสี่ยงอันตรายก็ตาม

1.4 อาชวะ หมายถึง ความตรง ความซื่อสัตย์และความจริงใจในการทำงาน ธรรมชื่อนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีความซื่อตรงและความจริงใจในการทำงาน ทรงวางพระองค์เป็นกลาง ทรงร่วมทุกข์ร่วมสุขกับราษฎรทุกหมู่เหล่า โดยมีเลือกเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ดังนั้นพระองค์จึงไม่เคยที่จะแสดงให้เห็นถึงพระองค์ลำเอียงใด ๆ ให้ปรากฏ

1.5 มัทวะ หมายถึง ความเป็นผู้อ่อนโยน มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ แสดงความอ่อนโยนต่อผู้มีฐานะเสมอกันและต่ำกว่า จะพบเห็นพระองค์ทรงบำเพ็ญธรรมชื่อนี้เสมอ เช่น ภาพที่ทรงประทับประคองพระภิกษุที่สูงอายุ หรือในขณะเสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎรก็จะไม่ถือพระองค์ทรงมีพระราชอัธยาศัยอ่อนโยนสง่าและสงบ ทรงวางพระองค์อย่างสม่ำเสมอตลอดมา จึงเป็นที่เคารพรักใคร่ของราษฎรทุกหมู่เหล่า รวมถึงชาวต่างประเทศด้วย

1.6 ตบะ หมายถึง ความมีวิริยะหรือความเพียร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแสดงพระองค์ให้เห็นถึงธรรมชื่อนี้ จะเห็นได้จากการที่ทรงมีความเพียรในการปฏิบัติพระราชกรณียกิจทั้ง

ทางโลกและทางธรรม ในทางโลกพระองค์ทรงมีความเพียรในการทรงงานต่าง ๆ ด้วยมุ่งหวังที่จะให้ราษฎรได้อยู่ดีกินดี ในทางธรรมพระองค์ทรงมีวิริยะในการปฏิบัติธรรมไม่ว่าจะเป็นการนั่งสมาธิ ทรงถืออุโบสถศีลอย่างเคร่งครัด

1.7 อักโกระ หมายถึง ความไม่โกรธ ธรรมข้อนี้พระองค์ทรงแสดงให้เห็นอย่างดีในการเสด็จพระราชดำเนินไปเยือนต่างประเทศเมื่อ พ.ศ. 2505 ณ ประเทศออสเตรเลีย ทรงถูกทำร้ายจากนักศึกษากลุ่มหนึ่งที่เป็นพวกหัวรุนแรง ได้ถือป้ายมีข้อความให้ร้ายประเทศไทย พระองค์กลับไม่ได้แสดงท่าทีว่ามีอารมณ์โกรธ แต่กลับให้ความเมตตาและกล่าวคำชี้แจงให้บุคคลเหล่านั้นได้เข้าใจถึงประเทศไทยให้ดีขึ้น เป็นการยากที่จะมีผู้ใดควบคุมอารมณ์ได้เช่นพระองค์ในสถานการณ์เช่นนั้น

1.8 อวิหิงสา หมายถึง ความไม่เบียดเบียน เป็นธรรมที่จะช่วยให้คนอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข คุณธรรมที่สอดคล้องในเรื่องการไม่เบียดเบียนของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสถึงบ่อยครั้งมาก ทั้งนี้เพราะธรรมดังกล่าวจะช่วยให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

1.9 ขันติหรือความอดทน ไม่ว่าจะเป็นการอดทนทางกาย จิตใจ ธรรมข้อนี้คงเป็นสิ่งที่เห็นได้ไม่ยากนัก ทั้งนี้เพราะพระราชกรณียกิจต่าง ๆ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงบำเพ็ญนั้น ล้วนแต่ต้องใช้ความอดทนทั้งทางกาย วาจา และใจทั้งสิ้น ซึ่งหมายถึงพระองค์ทรงเป็นผู้ให้เพียงอย่างเดียว

1.10 อวิโรธนะ หมายถึง การโอนอ่อนผ่อนปรน การประสมประสานให้เกิดความสามัคคี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถในธรรมข้อนี้เป็นอย่างดีในเวลานับานเมืองเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมือง

สรุปได้ว่า คุณธรรมของวิชาชีพครูตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คือหลักทศพิธราชธรรม ได้แก่ ทาน ศีล ปริจาคะ อาชวะ มัทวะ ตบะ อักโกระ อวิหิงสา ขันติ อวิโรธนะ สมควรที่ครูจะศึกษาและเรียนรู้เพื่อดำเนินตามรอยพระบาท เพื่อจะได้มีชีวิตที่ดี สังคมสงบสุข และประเทศชาติเจริญก้าวหน้า โดยเฉพาะผู้ที่เป็นครู จำเป็นต้องยึดถือปฏิบัติเพื่อประโยชน์ของตนเองและผู้อื่น

2. คุณธรรมของวิชาชีพครูที่จำเป็นสำหรับสังคมไทย

2.1 คุณธรรม 4 ประการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2551 : 1) กล่าวถึง คุณธรรม 4 ประการ เป็นคุณธรรมที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันทรงนำเอาคำแปลของพระ

ศาสนธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา ที่เรียกว่า ฆราวาสธรรม มารวมเป็นพระบรมราโชวาท เพื่อเป็นหลักให้ประชาชนคนไทยทุกคนได้ศึกษา และนำไปปฏิบัติปลูกฝังให้เจริญงอกงามในจิตใจ จะช่วยให้ประเทศชาติเกิดความสงบสุข ร่มเย็น ประกอบด้วย

คุณธรรมประการที่ 1 คือ การรักษาความสัตย์ความจริงใจต่อตัวเองที่ประพฤติดปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นคุณธรรม

ความสัตย์ คือ สัจจะ ความจริงใจ เป็นคนพูดจริงทำจริงอย่างไรก็ปฏิบัติอย่างนั้นเป็นปกตินิสัย เป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งตรงข้ามกับคนไม่มีสัจจะความจริงใจ เป็นคนใจคอโลเล พูดไม่จริง ทำไม่จริง เป็นคนปากกับใจไม่ตรงกัน ดังคำพังเพยที่ว่า เมื่อไม่ทำดั่งปากว่า และจะเอาหน้าไปไว้ที่ไหน คนที่ไม่มีสัจจะอยู่ในจิตใจเป็นบุคคลที่ไร้ค่า เป็นบุคคลที่สังคมไม่ปรารถนา

คุณธรรมประการที่ 2 คือ การรู้จักข่มใจตนเอง ให้ประพฤติและปฏิบัติอยู่ในความสัตย์ความดีนั้น คุณธรรมข้อนี้แยกได้เป็น 2 ประการ คือ

1) รู้จักข่มใจตนเอง ให้ประพฤติและปฏิบัติอยู่ในความสัตย์ความดีนั้น การข่มใจ หมายถึงการรู้จักบังคับตนเอง ไม่ให้โลภอยากได้ในทางทุจริตผิดศีลธรรม ไม่ให้โกรธเคืองคิดอาฆาตพยาบาทจองเวร ไม่หลงมกมาย คนที่มีความข่มใจจะเป็นคนเก็บอารมณ์เก่ง ไม่แสดงอาการผิดปกติดอกนอกหน้า ตามคำพังเพยที่ว่า เก็บน้ำใจขุ่นไว้ข้างใน น้ำน้ำใสไว้ข้างนอก

2) การฝึกใจ หมายถึง การรู้จักฝึกฝนตนเองรู้จักฝึกตัวฝึกใจปรับปรุงแก้ไขตัวเอง ให้เหมาะสมกับภาวะและสถานะของตน อีกประการหนึ่งคือการหยุดใจ เป็นการรู้จักยับยั้งใจไม่ถลาลงไปสู่ความชั่ว ความผิด ความเสียหาย

คุณธรรมประการที่ 3 คือ การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความทุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด เป็นคุณธรรมที่สามารถแยกได้เป็น 6 อย่าง ได้แก่

- 1) การอดทนที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัตย์ ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด
- 2) การอดทนที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัตย์สุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด
- 3) การอดกลั้นที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัตย์ ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด
- 4) การอดกลั้นที่จะไม่ประพฤติล่วงความสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด
- 5) การอดออมที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัตย์ ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด
- 6) การอดออมที่จะไม่ประพฤติล่วงความสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด

การอดทน อดกลั้น อดออม ก็เพื่อให้พ้นจากสภาพที่เลว และให้ได้มาซึ่งสภาพที่ดี ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด ๑.การอดทน ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัตย์สุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด ๒. การอดกลั้น ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัตย์ ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด ๓. การอดกลั้น ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด ๔. การอดออม ที่จะไม่

ประพัตถ์ลวงความสัจ ไม่ว่าจะเป็นด้วยเหตุประการใด ๕. การอดออม ที่จะไม่ประพัตถ์ลวงความ
สุจริต ไม่ว่าจะเป็นด้วยเหตุประการใด ๖. การอดทน อดกลั้น อดออม ก็เพื่อให้พ้นจากสภาพที่เลว
และให้ได้มาซึ่งสภาพที่ดี

**คุณธรรมประการที่ 4 การรู้จักละความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วน
น้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง**

คุณธรรมข้อนี้เป็นการสอนให้ละวาง 2 อย่าง คือ

1) ละวางความชั่ว

2) ละวางความทุจริตและสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่
ของบ้านเมือง การละวาง หมายถึง การละทิ้ง ไม่ใส่ใจอารมณ์ที่มารบกวนให้เรากระทำชั่ว ให้เรา
กระทำทุจริตซึ่งทำให้เสียความจริงใจ สละวัตถุและสละอารมณ์ การเสียสละวัตถุหรือสิ่งของ
ธรรมดา เราอยู่ในสังคมต้องรู้จักการเสียสละในคราวที่ควรจะต้องเสียสละ ต้องรู้จักแบ่งปันแก่คนที่
สมควรจะให้การแบ่งปัน เป็นการแสดงความมีน้ำใจ การเสียสละอารมณ์เป็นการปลดปล่อยอารมณ์
ในสิ่งที่ไม่น่าปรารถนาอันจะทำให้บุคคลอื่นเกิดความขัดใจ ไม่พอใจ เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของ
บ้านเมือง คือถ้าหากเราเสียสละแล้ว ไม่ว่าวัตถุที่ดี อารมณ์ที่ดี สิ่งเหล่านี้จะก่อให้เกิดความสุขสงบ
ของบุคคล สังคม ก็ย่อมที่จะทำให้บ้านเมืองเกิดความสงบสุข ร่มเย็นด้วยแล้ว เราก็ควรที่จะปฏิบัติ

สรุปได้ว่า คุณธรรม 4 ประการที่ครูทุกคนควรจะศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติ มีอยู่
4 ประการ ประการแรกคือ การรักษาความสัจ ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพัตถ์ปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็น
ประโยชน์ และเป็นธรรม ประการที่สองคือ การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเอง ให้ประพัตถ์ปฏิบัติอยู่
ในความสัจความดีนั้น ประการที่สามคือ การอดทน อดกลั้น และอดออมที่จะไม่ประพัตถ์ลวงความ
สัจสุจริต ไม่ว่าด้วยเหตุประการใด ประการที่สี่คือ การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละ
ประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง คุณธรรม 4 ประการนี้ ถ้าครูแต่ละ
คนพยายามปลูกฝังและบำรุงให้เจริญงอกงามขึ้น โดยทั่วกันแล้ว จะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิด
ความสุข ความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้ดังประสงค์

2.2 คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการของครู

กระทรวงศึกษาธิการ(กระทรวงศึกษาธิการ, 2550) ประกาศนโยบายเร่งรัดการ
ปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็น
พื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบัน
ศาสนา และสถาบันการศึกษา โดยมีจุดเน้นเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้และอยู่ดีมีสุข
เพื่อให้การขับเคลื่อนดังกล่าวมีความชัดเจนเกิดประสิทธิภาพสูงสุด และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติ

ได้อย่างเป็นธรรมชาติ 8 คุณธรรมพื้นฐาน ประกอบด้วย ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี มีน้ำใจ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ขยัน คือ ความตั้งใจเพียรพยายาม ทำหน้าที่ การงานอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ อดทน ความขยันต้องปฏิบัติควบคู่กับการใช้สติปัญญาแก้ปัญหาจนเกิดผลสำเร็จ

ผู้ที่มีความขยันคือ ผู้ที่ตั้งใจทำงานอย่างจริงจังต่อเนื่องในเรื่องที่ถูกต้องที่ควรเป็นคนทำงานมีความพยายามไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค รั้งงานที่ทำ ตั้งใจทำงานอย่างจริงจัง

2) ประหยัด คือ การรู้จักเก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของแต่พอควร พอประมาณให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ

ผู้ที่มีความประหยัดคือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า รู้จักทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย รายออมของตนเองอยู่เสมอ

3) ซื่อสัตย์ คือ ประพฤติตรงไม่เอินเอียงไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีความจริงใจ ปลอดจากความรู้สึกลำเอียง หรืออคติ

ผู้ที่มีความซื่อสัตย์คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อหน้าที่ ต่อวิชาชีพ ตรงต่อเวลา ไม่ใช่เล่ห์กล คดโกง ทั้งทางตรงและทางอ้อม รับรู้หน้าที่ของตนเองและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง

4) มีวินัย คือ การยึดมั่นในระเบียบแบบแผนข้อบังคับและข้อปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งวินัยในตนเองและวินัยต่อสังคม

ผู้มีวินัยคือ ผู้ที่ปฏิบัติตามในขอบเขต กฎ ระเบียบ ของสถานศึกษา สถาบัน/องค์กร/สังคมและประเทศ โดยที่ตนเองยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและตั้งใจ

5) สุภาพ คือ เรียบร้อย อ่อนโยน ละมุนละม่อมมีกิริยามารยาทที่ดีงาม มีสัมมาการวัธ

ผู้ที่มีความสุภาพคือ ผู้ที่อ่อนน้อมถ่อมตนตามสถานภาพ และกาลเทศะ ไม่ก้าวร้าว รุนแรง วางอำนาจข่มขู่ผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทาง แต่ในเวลาเดียวกันยังคงมีความมั่นใจในตนเอง เป็นผู้มีมารยาท วางตนเหมาะสมตามวัฒนธรรมไทย

6) สะอาด คือ ปราศจากความมัวหมองทั้งกาย ใจ และสภาพแวดล้อม ความผ่องใสเป็นที่เจริญตา ทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

ผู้ที่มีความสะอาดคือ ผู้รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัยสิ่งแวดล้อมถูกต้องตามสุขลักษณะ ฝึกฝนจิตใจมิให้ขุ่นมัว จึงมีความแจ่มใสอยู่เสมอ

7) สามัคคี คือ ความพร้อมเพียงกัน ความกลมเกลียวกัน ความปรองดองกัน ร่วมใจกันปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามที่ต้องการ เกิดงานการอย่างสร้างสรรค์ ปราศจากการทะเลาะวิวาท

ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน เป็นการยอมรับความมีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางความคิด ความหลากหลายในเรื่องเชื้อชาติ ความกลมเกลียวกันในลักษณะเช่นนี้เรียกอีกอย่างว่า ความสมานฉันท์

ผู้ที่มีความสามัคคีคือ ผู้ที่เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตนเอง ทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลังช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน เพื่อให้การงานสำเร็จลุล่วง แก้ปัญหาและจัดการความขัดแย้งได้ เป็นผู้ที่มีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ พร้อมที่จะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติ

8) มีน้ำใจ คือ ความจริงใจที่ไม่เห็นแก่เพียงตัวเองหรือเรื่องของตัวเอง แต่เห็นอกเห็นใจเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ มีความเอื้ออาทร เอาใจใส่ ให้ความสนใจในความต้องการ ความจำเป็น ความทุกข์สุขของผู้อื่น และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน

ผู้ที่มีน้ำใจคือ ผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์แก่ผู้อื่น เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน

สรุปได้ว่า ครูต้องมีจิตสำนึกและวิญญาณของความเป็นครูโดยยึดหลัก 8 คุณธรรมพื้นฐานคือ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี และมีน้ำใจ เพื่อการพัฒนาไปสู่ความก้าวหน้าอย่างมั่นคง ทำงานให้เต็มกำลัง เต็มความสามารถ และเต็มเวลาทำให้การเมือง เศรษฐกิจ สังคม พัฒนามีความเจริญก้าวหน้า เป็นสังคมคุณธรรมนำความรู้ ชีวิตของคนในชาติจะสงบสุข

3. คุณธรรมของวิชาชีพครูตามหลักพุทธธรรม

หลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีจำนวนมากมาย ทั้งนี้เพื่อให้พุทธ-บริษัทเลือกไปปฏิบัติ และในอดีตผู้ทำหน้าที่เป็นครูของสังคมคือ พระภิกษุสงฆ์ ซึ่งเป็นผู้มีจริยวัตรครองตนในศีลในธรรม ในทางพระพุทธศาสนาจึงยกย่องครูเป็นปูชนียบุคคล เป็นผู้กระทำหน้าที่ยกระดับวิญญาณของมนุษย์ให้สูงขึ้น ในปัจจุบันครูเป็นวิชาชีพที่มีหลักวิชาเฉพาะทาง มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ ภาระงานความรับผิดชอบที่ชัดเจน และครูยังได้รับการยอมรับให้เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้ที่มีจิตใจสูงและเจริญด้วยธรรม หากจะกล่าวถึงคุณธรรมของครูตามแนวพระพุทธศาสนา หรือตามหลักพุทธธรรม สามารถจำแนกคุณธรรมของครูออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามลักษณะงานของครูดังต่อไปนี้

3.1 คุณธรรมของครูเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

ในการทำงานของครู ซึ่งเป็นงานอบรมสั่งสอนศิษย์นับเป็นงานที่หนัก ฉะนั้นในการทำงานเพื่อให้มีประสิทธิภาพของงานให้มากยิ่งขึ้น ครูต้องมีคุณธรรมตามหลักพุทธธรรมที่เรียกว่า อิทธิบาท 4 และอินทรีย์ 5 หรือพลธรรม 5 หลักคุณธรรมในการทำงาน ดังมีรายละเอียดดังนี้

1) อิทธิบาท 4 แปลตามคำศัพท์ อิทธิ แปลว่า ฤทธิ์ หรืออำนาจหรือความสำเร็จ บาท แปลว่า การก้าวไป หรือการดำเนินไปสู่ ฉะนั้น อิทธิบาท จึงหมายถึง การดำเนินไปสู่ความสำเร็จซึ่งประกอบด้วยองค์ธรรม 4 ประการ คือ

1.1) ฉันทะ คือ ความยินดี พอใจในวิชาชีพครู มีความรักความศรัทธาที่จะเป็นครูเมื่อผู้ประกอบวิชาชีพครู เป็นครูด้วยใจรัก มีความชอบ ย่อมมีความตั้งใจในการทำหน้าที่ครู โดยมีความตั้งใจในการสอน มีการเตรียมการสอนที่เหมาะสมกับเด็กตามวัยและความแตกต่างของเด็ก มีการสอนที่น่าสนใจ สนุกสนาน ทำให้เด็กมีความรู้และคุณธรรม เพราะครูจะสั่งสอนด้วยความรัก ความเมตตา ความหวังดี

1.2) วิริยะ คือ ความเพียรพยายามในการประกอบวิชาชีพครู โดยมีความเพียรพยายามที่จะสอนเด็กให้ได้ผลทั้งทางวิชาการความรู้ และคุณธรรม โดยครูจะไม่ย่อท้อในงานที่หนัก จะใช้ความขยัน ใช้ความเพียร ใช้ความพยายาม ในการพัฒนาศิษย์ให้เป็นคนที่มีความรู้ความสามารถควบคู่กับมีคุณธรรม

1.3) จิตตะ คือ การเอาใจใส่ในความเป็นครู คิดเสมอว่าครูเป็นอาชีพสำคัญ ในการพัฒนาตนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จึงมีจิตเอาใจใส่ในการทำงานให้เกิดผลดีแก่ศิษย์ ตั้งใจในการศึกษาค้นคว้าวิชาการที่ดีที่เหมาะสมที่จะฝึกฝนให้ศิษย์มีการพัฒนาในทุกด้าน กล่าวย่อ ๆ ก็คือ มีจิตใส่ใจในการทำหน้าที่ของครูให้ดีที่สุด

1.4) วิมังสา คือ การหมั่นตรិตรอง คิดพิจารณาด้วยหลักเหตุและผลในการทำหน้าที่ครูว่าทำได้ดี มีประสิทธิภาพหรือไม่ มีงานอะไรที่ต้องทำเพิ่มเติมเพื่อการพัฒนาเด็กให้เกิดประสิทธิผลที่ดีขึ้นมีสิ่งใดที่ยังไม่ค่อยดี ต้องมีการพัฒนาปรับปรุงแก้ไข ก็พยายามแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขสิ่งนั้น เช่น ค้นหาวิธีการสอนแบบใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับเด็กในยุคปัจจุบัน โดยการวิจัย

สรุปได้ว่า ผู้ประกอบวิชาชีพครู ถ้าได้ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการดำเนินชีวิตในหน้าที่การงานย่อมทำให้เป็นครูแท้จริง เป็นครูที่มีคุณภาพ มีคุณธรรมเพราะเป็นครูด้วยใจรัก ขณะเดียวกันมีความเพียรพยายาม เอาใจใส่ นึกคิดตริตรอง เพื่อการพัฒนางานในหน้าที่อยู่เสมอ ย่อมส่งผลสำเร็จให้เกิดตามที่ปรารถนา คุณธรรมอิทธิบาท 4 นี้ยังสามารถใช้ได้กับบุคคลทุกอาชีพ ทุกหน้าที่ การงาน เพื่อความสำเร็จแห่งงานนั้น ๆ

2) **พละธรรม 5** แปลตามคำศัพท์ แปลว่า เป็นใหญ่ในหน้าที่ หรือเป็นธรรมที่เป็นกำลัง กล่าวคือ องค์ธรรมนี้ช่วยในการทำหน้าที่ให้ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วยองค์ธรรม 5 ประการ คือ

2.1) **ศรัทธาพละ** คือ ศรัทธา ความเชื่อ

2.2) **วิริยะพละ** คือ วิริยะหรือความเพียร

2.3) **สติพละ** คือ สติ ความระลึกได้

2.4) **สมาธิพละ** คือ สมาธิหรือความตั้งใจมั่น

2.5) **ปัญญาพละ** คือ ปัญญา ความรอบรู้ ดังรายละเอียดดังนี้

2.5.1) **ศรัทธาพละ** คือ ความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญา โดยครูต้องมีความเชื่อในทางที่ชอบ เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ เช่น เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมซึ่งเป็นความเชื่อเกี่ยวกับหลักเหตุและผล ซึ่งความเชื่อเหล่านี้เมื่อเกิดขึ้นในใจของบุคคลแล้ว จะเป็นพลังเป็นกำลังให้ทำแต่ความดี ละเว้นความชั่ว จะเป็นพลังในการดำเนินอกุศลกรรม ความเชื่อในหน้าที่การทำงานของครู ได้แก่ ความเชื่อที่ว่าเด็กนักเรียนทุกคนมีศักยภาพที่พัฒนาได้ ความรักในวิชาชีพครูจะทำให้ครูทำหน้าที่ของความเป็นครูอย่างสมบูรณ์ เป็นต้น

2.5.2) **วิริยะพละ** คือ ความพากเพียรพยายามในการทำอะไร ๆ ก็ตาม ถ้าทำบ่อย ๆ ทำติดต่อกัน บากบั่นอย่างสม่ำเสมอทำให้เกิดพลัง ถ้าครูมีความเพียรในทางที่ชอบ เช่น เพียรเลิกละความชั่ว เพียรระวังไม่ให้ความชั่วเกิดขึ้น เพียรทำความดีสม่ำเสมอ และเพียรรักษาความดีไว้ต่อเนื่องสม่ำเสมอ ทำให้ครูประสบผลสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนา บุคคลที่ประกอบวิชาชีพครูจำเป็นต้องใช้ความเพียรพยายามอย่างมากในการอบรมสั่งสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน

2.5.3) **สติพละ** คือ ความระลึกได้ กล่าวคือ ครูต้องมีความระลึกรู้สึกตัวในการกระทำ การพูด การคิด โดยสามารถพิจารณาได้ว่าเหมาะสมหรือไม่ กับตนเอง กับบุคคลอื่น กับสถานการณ์ กับกำลังที่ตนมีอยู่ โดยความมีสติ จะเป็นกำลัง เป็นพลังในการทำงานทั้งปวง ให้ประสบความสำเร็จ ความมีสติจะเป็นพลังในการต่อต้านความประมาท ความมีสติเป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับวิชาชีพครูเพราะเป็นวิชาชีพที่ต้องพบปะผู้คนเป็นจำนวนมาก ทั้งยังต้องเป็นตัวแทนแก่ผู้เรียนอีกด้วย

2.5.4) **สมาธิพละ** คือ ความมุ่งมั่นหรือความตั้งใจเป็นองค์ธรรมที่ทำให้จิตตั้งมั่นในอารมณ์เดียว ทำให้จิตมีพลัง มีความหนักแน่นมั่นคงในสิ่งที่ตนเป็นกุศล พลังสมาธินี้จะเป็กำลังในการต่อต้านความฟุ้งซ่านมิให้เกิดขึ้นภายในจิตใจตนเอง ทำให้มีความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จ แม้มีอุปสรรคในงาน ความมุ่งมั่นตั้งใจของกำลังสมาธิก็จะมีส่วนช่วยให้กำจัดอุปสรรคได้ ทำให้งานสำเร็จดังที่ตั้งเป้าหมายไว้

2.5.5) ปัญญาพละ คือ ความรอบรู้ ความเข้าใจสภาพธรรม ความรอบรู้ของครู นอกจากความรู้ด้านวิชาการแล้ว ก็ควรมีความรู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ อะไรจริง อะไรเท็จ อะไรเป็นประโยชน์ อะไรไม่เป็นประโยชน์ ซึ่งความรู้นี้จะเกิดจากการสั่งสม การอบรมจนเกิดปัญญา ก่อให้เกิดมีพลังขึ้นมา ทำให้เกิดความสงบและเป็นสุข

สรุปได้ว่า ธรรมทั้ง 5 ประการนี้ จะต้องปรับให้เสมอกันจึงมีผลในทางปฏิบัติ คือ สรพทากับปัญญาต้องเท่ากัน วิริยะกับสมาธิต้องเท่ากัน โดยมีสติเป็นตัวกลาง ในการปฏิบัติหน้าที่ครูให้ประสบความสำเร็จได้ผลดีนั้นครูต้องสรพทาที่จะเป็นครู โดยมีความเชื่อว่าอาชีพนี้เป็นอาชีพที่มีประโยชน์แก่สังคมและส่วนตัว ที่ได้ให้ความรู้ สร้างคนให้เป็นคนดี มีความเพียรที่จะแสวงหาความรู้และอบรมสั่งสอนศิษย์ให้มีทั้งความรู้และคุณธรรม มีสติรู้ตัวว่าทำอะไรอยู่ เหมาะสมกับการประกอบวิชาชีพนี้หรือไม่ มีสติที่จะทำงานด้วยความตั้งใจที่จะทำตัวดีเป็นตัวอย่างแก่ศิษย์ มีสมาธิคือความมุ่งมั่นตั้งใจในการสอน สอนได้ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ มีสติที่จะไม่ทำสิ่งไม่ดี และมีปัญญาคือความฉลาดรอบรู้ในวิชาการและวิชาชีพ รู้ว่าจะทำการสอนอย่างไรให้ได้ผลดีแก่เด็ก

3) **หลักคุณธรรมในการทำงาน** ครูต้องสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ครูจึงต้องมีลักษณะนิสัยที่ดีที่ควรประพฤติปฏิบัติในการประกอบอาชีพให้การทำงานประสบความสำเร็จมีดังนี้

3.1) ความมีสติสัมปชัญญะ หมายถึง การควบคุมตนเองให้พร้อม มีสภาพตื่นตัวจับไว้ใน การรับรู้ทางประสาทสัมผัส การใช้ปัญญาและเหตุผลในการตัดสินใจที่จะประพฤติปฏิบัติในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างรอบคอบ เหมาะสม และถูกต้อง

3.2) ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาทั้งกาย วาจา และใจ ไม่คิดคดทรยศ ไม่คดโกง และไม่หลอกลวงใคร

3.3) ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความพยายามในการทำงานหรือหน้าที่ของตนเองอย่างแข็งขัน ด้วยความมุ่งมั่นเอาใจใส่อย่างจริงจังพยายามทำเรื่อยไปจนกว่างานจะสำเร็จ

3.4) ความมีระเบียบวินัย หมายถึง แบบแผนที่วางไว้เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติและดำเนินการให้ถูกต้อง ถูกที่ มีความเรียบร้อย ถูกต้องเหมาะสมกับจรรยาบรรณ ข้อบังคับ ข้อตกลง กฎหมาย และศีลธรรม

3.5) ความรับผิดชอบ หมายถึง ความเอาใจใส่มุ่งมั่นตั้งใจต่องาน หน้าที่ ด้วยความผูกพัน ความพากเพียร เพื่อให้งานสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

3.6) ความมีน้ำใจ คือ ปราศจากอคติไม่ตรีจิตต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบความสุข และช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์

3.7) ความประหยัด หมายถึง การรู้จักใช้ รู้จักออม รู้จักประหยัดเวลาตามความจำเป็น เพื่อให้ได้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าที่สุด

3.8) ความสามัคคี หมายถึง การที่ทุกคนมีความพร้อมทั้งกาย จิตใจ และความ เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีจุดมุ่งหมายที่จะปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ

สรุปได้ว่า การประกอบวิชาชีพครูให้ประสบความสำเร็จต้องประพฤติปฏิบัติตนในการ เป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความขยันหมั่นเพียร มีระเบียบวินัย มีความ รับผิดชอบ มีน้ำใจ มีความประหยัด มีความสามัคคี จึงจะทำให้หน้าที่เจริญก้าวหน้า

3.2 คุณธรรมสำหรับครูเพื่อความสุภาพ ความเจริญของตนและส่วนรวม

บุคคลที่จะเป็นครูนอกจากจะมีคุณธรรมเพื่อความเจริญส่วนตัวแล้ว ยังต้องสนใจที่จะ ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมด้วย โดยหลักธรรมต่าง ๆ ที่ครูต้องปฏิบัติเพื่อความ เจริญของส่วนตัวและส่วนรวมนั้น ประกอบด้วย มรรคมีองค์ 8 พรหมวิหาร 4 และสังกัตวัตถุ 4 เบญจศีลเบญจธรรมโดยมีรายละเอียดดังนี้

1) **มรรคมีองค์ 8** มรรค มาจากรากศัพท์ภาษาบาลี คือ มกฺก อ่าน มัคคะ แปลว่า ทาง แนวทาง หรือ หนทาง ในที่นี้หมายถึง หนทางแห่งการดับทุกข์ เป็นทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) คือ ทางที่นำไปสู่การพ้นทุกข์ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสรู้ด้วยปัญญา มี 8 ประการ จัดเป็น 3 หมวดหมู่ได้เป็น สิล (สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ) สมาธิ (สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ) ปัญญา (สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ) ดังนี้

1. สัมมาทิฐิ คือ การเห็นชอบ หมายถึง ความเห็น หรือ การเข้าใจในสิ่งที่ถูกต้อง และดีงาม ตามแนวทางแห่งอริยสัจ 4 อันประกอบด้วย

1. ทุกข์ คือ สภาวะจิตใจที่เกิดความทุกข์
2. สมุทัย คือ สิ่งที่ทำให้เกิดทุกข์ อันได้แก่ โทสะ โมหะ และโลภะ
3. นิโรธ คือ สิ่งที่สามารถดับทุกข์ได้ อันประกอบด้วยความเข้าใจใน

สภาพจริงของธรรมชาติ คือ อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา

4. มรรค คือ หนทางในการดับทุกข์ ก็คือ มรรค 8

องค์ที่ก่อให้เกิดสัมมาทิฐิมี 2 อย่าง คือ

1. **ปรโตโฆสะ** คือ ความเห็นชอบที่มาจากปัจจัยรอบด้าน เช่น คำบอกเล่า ข่าวสาร คำสั่งสอน คำร่ำ เป็นต้นสิ่งเหล่านี้เป็นบ่อเกิดของความรู้ที่ประกอบขึ้นจากภายนอกที่เราต้อง ขวนขวายหา แต่ความรู้เหล่านี้จำเป็นต้องกรองหรือต้องรู้จักใช้วิจารณญาณให้เกิดความเข้าใจอย่าง ท่องแท้เสียก่อน การใช้วิจารณญาณนี้ เรียกทางพุทธธรรมว่า โยนิโสมนสิการ

2. **โยนิโสมนสิการ** คือ การรู้จักคิด วิเคราะห์ในเหตุ และผล อันนำมาซึ่งปัญญา คือ การรู้แจ้ง โดยใช้ข้อมูลข่าวสารหรือแหล่งความรู้ต่าง ๆ จากปรโตโฆสะมาประกอบ

2. สัมผัสกับปะ คือ การคำริชอบ การคิดชอบ หมายถึง การรู้จักคิดในทางที่ถูกที่ควรบนพื้นฐานของศีลธรรมอันงามที่ปราศจากการคิดโลภในความอยากของตน การคิดพยาบาท อาฆาตแค้น และการคิดที่จะเบียดเบียนผู้อื่นให้เสียหาย สัมผัสกับปะเป็นธรรมที่พึงเว้นจากมิจฉาสัมผัสกับปะ 3 ประการ คือ

1. กามสัมผัสกับปะ คือ การคิดในกาม อันเป็นความอยาก ความต้องการของตนในทุกด้านโดยไม่สนใจเรื่องศีลธรรมอันดี จนนำไปสู่การแสวงหาแนวทางเพื่อให้บรรลุซึ่งความอยากเหล่านั้น

2. พยาบาทสัมผัสกับปะ คือ การคิดพยาบาท อันประกอบขึ้นด้วยจิตที่มีความขุ่นเคือง ความเกลียดแค้น และความอาฆาตต่อผู้อื่น

3. วิหิงสาสัมผัสกับปะ คือ การคิดเบียดเบียน อันประกอบขึ้นจากพยาบาทสัมผัสกับปะที่ฝังอยู่ในจิตใจจนนำไปสู่การคิดเพื่อแสวงหาทางที่จะเบียดเบียนหรือทำร้ายผู้อื่นให้เกิดความเสียหาย

3. สัมมวาจา คือ การเจรจาชอบ หมายถึง การพูดจาชอบในทางที่ถูกที่งาม อันประกอบด้วยเว้นจากการพูดจริง เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ และเว้นจากการพูดกลับคำ การประพฤติสัมมวาจา ท่านแนะนำให้พึงเว้นจาก วชิทฺฐิต 4 ประการ คือ

1. มุสาวาทา คือ พึงเว้นจากการพูดคำเท็จ คำหลอกลวง ที่ไม่เป็นจริงดังปรากฏ เพียงเพื่อหวังประโยชน์แก่ตน และยังให้ผู้อื่นเสียหาย

2. ปิสุณาวาจา คือ พึงเว้นจากการพูดส่อเสียดเพื่อให้ผู้อื่นเจ็บใจ และการพูดยุแหย่ เพื่อให้เกิดความแตกแยกในหมู่คณะหรือความแตกร้างของผู้อื่น

3. ผรุสวาจา คือ พึงเว้นจากการพูดคำหยาบอันเป็นคำที่ไม่รื่นหูเพียงเพื่อทำให้ผู้อื่นเจ็บใจหรือพูดเพราะความกึกคะนอง

4. สัมผัปปลาปะ คือ พึงเว้นจากการพูดกลับคำ พูดกลับไปกลับมา จับสาระไม่ได้

4. สัมมากัมมันตะ คือ การประพฤติชอบ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกต้องอันควร สัมมากัมมันตะในทางโลกท่านพึงให้ละเว้นจากกายทุจริต 3 ประการ คือ

1. ปาณาติปาตา คือ การละซึ่งการพรากชีวิตสรรพสัตว์ และชีวิตผู้อื่น

2. อทินนาทานา คือ การละซึ่งการลักทรัพย์อันเป็นทรัพย์ที่ผู้อื่นเขาไม่ยินยอมให้

3. กามมุมิจฉาจารา คือ การละซึ่งการประพฤติดีกในกามในหญิงต้องห้าม และชายต้องห้ามทั้งหลาย

5. สัมมาอาชีวะ คือ การเลี้ยงชีพชอบ หมายถึง การประกอบอาชีพหรือการหาเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต ด้วยการใช้ปัญญา และความรู้ของตนในการประกอบอาชีพบนพื้นฐานของความ

ถูกต้อง ปราศจากการประพฤติดันผิดต่อศีลธรรมอันงาม ผู้มีสัมมาอาชีวะท่านพึงให้เว้นจากมิจฉาอาชีวะ 5 ประการ คือ

1. สัตตวณิชชา คือ การประกอบอาชีพด้วยการค้าขายอาวุธสงครามหรือวัตถุที่เกี่ยวข้องกับอาวุธ
2. สัตตวณิชชา คือ การประกอบอาชีพด้วยการค้าขายมนุษย์ การใช้แรงงานผิดกฎหมาย การทารุณกรรม การบริการทางเพศ เป็นต้น
3. มังสวณิชชา คือ การประกอบอาชีพด้วยการค้าขายสัตว์ ค้าขายเนื้อสัตว์ต้องห้ามที่ผิดต่อหลักกฎหมายหรือศาสนา
4. มัชชวณิชชา คือ การประกอบอาชีพด้วยการค้าขายน้ำเมา และสารเสพติด
5. วิสวณิชชา คือ การประกอบอาชีพด้วยการค้าขายยาหรือสารสำหรับการทำพิษต่อคนหรือสัตว์

6. สัมมาวายามะ คือ การเพียรชอบ หมายถึง ความเพียรในการทำงานหรือความเพียรในการประพฤติดต่อกุณงามความดี อันได้แก่

1. สังวรปธาน คือ การเพียรป้องกันมิให้ตนประพฤติดูอยู่ในอกุศลกรรม
2. ปหานปธาน คือ การเพียรละซึ่งอกุศลกรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไปจากตน
3. ภavanaปธาน คือ การเพียรสร้างกุศลกรรมอันที่ยังไม่เกิด ให้เกิดขึ้นแก่ตน และผู้อื่น
4. อนุรักษนาปธาน คือ การเพียรรักษาสິงที่ดีที่เกิดขึ้นแล้วให้ยังคงอยู่เป็นนิจ และเพียรส่งเสริมพัฒนาให้สิ่งนั้นเกิดยิ่งขึ้นไป

7. สัมมาสติ คือ การตั้งสติชอบ หมายถึง การตั้งสติได้ การระลึกได้ ไม่พินเพื่อน ไม่เลือนลหาย สามารถระงับตัวมิให้ประพฤติดนหลงเข้าไปในวังวนของกิเลสทั้งหลาย อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ รวมถึงการตื่นตัวในหน้าที่ การสำนึกในหน้าที่อยู่เสมอ ลักษณะของการมีสติ

1. ระลึกได้ว่า สิ่งที่จะกระทำหรือกำลังกระทำมีประโยชน์หรือไม่ เป็นเรื่องดีหรือเรื่องชั่ว
2. ระลึกได้ว่า สิ่งที่จะกระทำหรือกำลังกระทำเหมาะกับตนหรือไม่
3. ระลึกได้ว่า สิ่งที่จะกระทำหรือกำลังกระทำมีผลดีหรือร้าย
4. ระลึกได้ว่า สิ่งที่จะกระทำหรือกำลังกระทำเป็นเรื่องมกมายหรือไม่
5. ระลึกได้ว่า สิ่งที่จะกระทำหรือกำลังกระทำมีโอกาสสำเร็จหรือไม่

8. สัมมาสมาธิ คือ การตั้งมั่นชอบ หมายถึง การตั้งมั่นในจิต การมีจิตแน่วแน่ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง คือ มีจิตเป็นหนึ่งรวมกับสิ่งใด ๆ แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ

1. ขณิกสมาธิ คือ สมาธิชั่วขณะ เป็นสมาธิที่เกิดขณะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งในการดำเนินชีวิต เช่น การทำงาน การท่องเที่ยวหนังสือ เป็นต้น

2. อุปจารสมาธิ คือ สมาธิจะแน่วแน่ เป็นสมาธิที่เกิดจากการกำหนดจิตต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในชั่วขณะ ที่ไม่ได้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องจนถึงการมีจิตรวมเป็นหนึ่งกับสิ่งนั้น เช่น การกำหนดจิตต่อลมหายใจเข้าออกได้ชั่วครู่ชั่วขณะ เพราะเกิดจิตเลื่อนลอยไปนึกถึงสิ่งอื่น

3. อัปปนาสมาธิ คือ สมาธิที่แน่วแน่เป็นหนึ่ง เป็นสมาธิที่เกิดจากการกำหนดจิตต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องจนสามารถกำหนดจิตแน่วแน่วรวมเป็นหนึ่งกับสิ่งนั้นได้ เช่น จิตรับรู้ และแน่วแน่ต่อลมหายใจเข้าออก

2) พรหมวิหาร 4 คือ ธรรมของพรหม เป็นธรรมอันประเสริฐของผู้ที่ทำหน้าที่เป็นที่พึ่งของผู้อื่น ผู้เป็นผู้นำ ผู้เป็นผู้ใหญ่ ซึ่งบุคคลที่เป็นครูต้องมีธรรมนี้ประจำใจดังนี้

1. เมตตา คือ ความคิดปรารถนาดี ต้องการให้ผู้อื่นมีความสุข มีความรักผู้อื่น ปรารถนาเกื้อกูลให้ผู้อื่นพ้นจากทุกข์ ซึ่งบุคคลที่เป็นครูต้องมีคุณธรรมข้อนี้โดยครูต้องมีความรัก ความปรารถนาดีต่อศิษย์ ช่วยเหลือศิษย์ให้มีความสุข มีความเจริญก้าวหน้าในการดำเนินชีวิต คอยระวัง มิให้ศิษย์ตกไปสู่ความประมาทอันเป็นหนทางนำไปสู่ความเสื่อม เช่น เกียจคร้านในการเล่าเรียน เทียวเตร่เสเพล

2. กรุณา คือ ความสงสารและช่วยให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ ความเดือดร้อน โดยลงมือปฏิบัติ ช่วยเหลือในสิ่งที่ทำได้โดยผู้เป็นครูจะต้องมีความสงสารเอ็นดูศิษย์ให้มีความรัก ความเข้าใจ ให้ความอบอุ่น และช่วยเหลือศิษย์ให้พ้นจากความทุกข์ พ้นจากอวิชชา ความไม่รู้ ให้ได้รู้ได้เห็นอย่างถูกต้อง ตามครรลองครองธรรม

3. มุทิตา คือ ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีหรือมีความสุขก็มีใจแช่มชื่นเบิกบานไปด้วย และพร้อมที่จะช่วยเหลือสนับสนุนไม่กีดกันริษยาเมื่อผู้อื่นมีความสามารถมากกว่า กล่าวคือ ผู้เป็นครูต้องแสดงความชื่นชมยินดีเมื่อศิษย์หรือเพื่อนครูได้ดี ยกย่องเชิดชูเกียรติให้ปรากฏ เป็นการให้กำลังใจ ทำให้ศิษย์หรือผู้เกี่ยวข้องเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง และมีความรู้สึกที่ดีต่อครูผู้มีคุณธรรมนั้น

4. อุเบกขา คือ ความวางเฉย วางใจเป็นกลางไม่เอนเอียงไปเพราะความชอบ ความชัง ความเกลียด หรือความกลัว ทำใจให้มั่นคงตั้งอยู่ในความยุติธรรม เมื่อพิจารณาเห็นศิษย์หรือผู้อื่นได้รับผลดี ผลชั่วสมควรแก่เหตุที่เขากระทำมาก่อน ครูย่อมวางเฉยไม่เข้าข้าง ไม่ลำเอียง ไม่ใช่ว่าเป็นศิษย์รัก ศิษย์โปรด เวลาศิษย์ทำผิดก็เข้าข้างว่าถูกเพราะรัก ฉะนั้นการที่ครูจะมีอุเบกขาได้ ครูต้องใช้สติปัญญาในการพิจารณาด้วยหลักเหตุและผล ประกอบด้วยจึงจะวางใจเป็นกลางได้ ธรรมทั้ง 4 ประการนี้

3) **สังคัตถ 4** เป็นธรรมที่ยึดเหนี่ยวน้ำใจคน หรือธรรมที่ช่วยให้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่งหากครูประพฤติปฏิบัติประจำ จะทำให้ครูมีเสน่ห์ เป็นที่รักของศิษย์ ประกอบด้วย

1. ทาน คือ การให้ปัน การเสียสละ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การให้นี้เป็นการให้วิชาการความรู้ ให้ความรักความห่วงใย ให้วัตถุสิ่งของที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น รวมถึงการให้อภัยแก่ผู้อื่น ซึ่งส่งผลให้สังคมอยู่กันอย่างสงบสุข

2. ปิยวาจา คือ การพูดจาไพเราะ พูดด้วยถ้อยคำสุภาพ พูดด้วยน้ำเสียงนุ่มนวล พูดชี้แจงในสิ่งที่เป็นประโยชน์ พูดให้กำลังใจ ซึ่งงานของครูเกี่ยวข้องกับการพูดเป็นส่วนใหญ่ ครูจึงจำเป็นต้องมีปิยวาจา เพื่อก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ผู้ฟัง ซึ่งอาจจะเป็นผู้ปกครอง ผู้เรียนหรือเพื่อนครูด้วยกัน

3. อุตตจริยา คือ การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น เป็นการปฏิบัติสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน การมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทนด้วยกำลังความคิด กำลังกาย และกำลังทรัพย์ ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพครูต้องมีธรรมในข้อนี้เพื่อทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ศิษย์

4. สมานัตตตา คือ การปฏิบัติตน เสมอต้นเสมอปลาย ทำตัวเป็นกันเองกับผู้อื่น ไม่ถือเอาถือเรา ผูกมิตรกับผู้อื่น ร่วมเผชิญและแก้ปัญหาเพื่อประโยชน์สุขแก่ส่วนรวม ซึ่งผู้เป็นครูพึงปฏิบัติเพื่อสร้างความคุ้นเคยเป็นกันเองกับศิษย์ เพื่อผู้เป็นศิษย์จะกล้าซักถามในสิ่งที่ไม่รู้

4) เบญจศีล และเบญจธรรม

เบญจศีลหรือศีล 5 คือ ข้อปฏิบัติในชีวิตประจำวันสำหรับผู้มีอาชีพครูและบุคคลทั่วไป ศีล 5 เป็นข้อปฏิบัติเพื่อรักษา กายและวาจา ใจ ให้เป็นปกติเรียบร้อยดีงาม มีหลักปฏิบัติพื้นฐาน 5 ข้อ

เบญจธรรม คือ หลักธรรมที่ครูควรปฏิบัติเพื่อให้เป็นผู้มีศีล มีธรรม ผู้เว้นจากข้อห้าม ๕ ข้อได้ชื่อว่าผู้มีเบญจศีล แต่ผู้มีเบญจศีลจะเชื่อว่ามีเบญจธรรมทุกคนหาไม่ได้ เช่น คนหนึ่งเป็นคนมีเบญจศีลไปทางเรือ พบเรือล่มคนกำลังว่ายน้ำอยู่ เขาสามารถที่จะช่วยได้แต่ไม่ช่วย จนคนนั้นจมน้ำตาย ศีลของเขาไม่ขาด แต่ปราศจากความกรุณา ยังเป็นที่น่าติเตียนเพราะส่วนนั้นจะจัดว่าเขาไม่มีเบญจธรรมไม่ได้ ถ้าเขาเห็นแล้วมีความกรุณาเตือนใจ หยุดช่วยคนนั้นให้พ้นอันตรายได้ จึงชื่อว่าผู้มีทั้งเบญจศีล มีทั้งเบญจธรรม

เบญจศีลและเบญจธรรม เป็นธรรมคู่กัน คนที่มีเบญจธรรมจึงจะเป็นผู้มีเบญจศีล ซึ่งหากครูมีศีลและธรรมดังกล่าวแล้ว จะเว้นจากการทำความชั่ว รู้จักควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความดี ไม่เบียดเบียนตนและคนอื่น และประพฤติชอบทางกาย วาจา และใจ จะทำให้อยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

หลักปฏิบัติของเบญจศีลและเบญจธรรม

เบญจศีล	เบญจธรรม
1. ปาณาติปาตา เวรมณี คือ จงดเว้นจากการฆ่า การทำร้ายร่างกาย การทรมานสัตว์ ครูไม่ควรเบียดเบียน ทำร้ายร่างกายและจิตใจศิษย์ และผู้อื่น	1. เมตตา กรุณา ได้แก่ ความคิดปรารถนาจะให้เขาปราศจากทุกข์ให้มีความสุข คุณธรรมข้อนี้ครูจึงคิดเกื้อกูลศิษย์ จึงไม่ทำให้ผิดศีลข้อ 1
2. อทินนาทานา เวรมณี คือ จงดเว้นจากการลักทรัพย์และถือเอาสิ่งที่เจ้าของไม่ให้มาเป็นของตัวเอง	2. สัมมาอาชีวะ คือ ประกอบอาชีพที่สุจริต มีรายได้ รู้จักใช้จ่าย มีความพอดี มีหิริโอตตปละ คือ ความละอาย และเกรงกลัวต่อบาป คุณธรรมข้อนี้อุดหนุนครูผู้มีศีลให้รักษาศีลให้มั่นคงยั่งยืนได้ จึงทำให้ไม่ผิดศีลข้อ 2
3. กามสุมิณาจารา เวรมณี คือ จงดเว้นจากการประพฤติดูผิดครองและของรักคนอื่น ผู้เป็นครูพึงระมัดระวังไม่ควรผิดดูผิดเมียผู้อื่น ควรประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีสมกับความเป็นครู	3. กามสังวร คือ ความสำรวมอินทรีย์ ระมัดระวังตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจทำให้ ความใคร่ในกามคุณ คือ การคิดในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ลดน้อยลงมีความสำรวมเกิดขึ้น จึงทำให้ไม่ผิดศีลข้อ 3
4. มุสาวาทา เวรมณี คือ จงดเว้นจากการพูดเท็จ ไม่พูดโกหกหลอกลวงหรือพูดส่อเสียดที่ขัดแย้งกับความเป็นครู	4. ความซื่อสัตย์ คือ การพูดความจริง ประพฤติตนเป็นคนตรง คือ มีความเที่ยงธรรม มีความภักดี มีความซื่อตรง มีความกตัญญูจึงไม่ผิดศีลข้อ 4
5. สุราเมรัยมัชฌมาทัญฐานา เวรมณี คือ จงดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราเมรัย สิ่งเสพติดและสิ่งมีโทษทุกอย่าง อันเป็นต้นแห่งความประมาท ศีลข้อ 5 นี้ นับว่ามีความสำคัญที่สุดในเบญจศีล เพื่อให้คนรู้จักรักษาศติของตนให้บริบูรณ์	5. สติ คือ การรู้สึกรู้ตัว ทำให้ชีวิตไม่ประมาท เพราะรู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว ทำให้ไม่เผลอกลไถ่กับสิ่งที่จะทำให้ชีวิตตกต่ำ เช่น สุราเมรัยคนดื่มน้ำก็ทำให้มีน้ำเมาและขาดสติ การมีสติจึงไม่ผิดศีลข้อ 5

สรุปได้ว่า คุณธรรมของวิชาชีพครู เพื่อความสุข ความเจริญของตนและส่วนรวมคือโดยยึดหลักพุทธธรรม ได้แก่ มรรคมีองค์ 8 พรหมวิหาร 4 และสังคหวัตถุ 4 และเบญจศีลเบญจธรรม เป็นหลักประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิต ในฐานะเป็นบุคคลตัวอย่างควรพัฒนาตัวเองให้สูงขึ้นด้วยคุณธรรม หรือมุ่งทำความดีมีการปฏิบัติธรรมเพื่ออบรมความดีให้เกิดขึ้น รักษาความดีที่มีอยู่มิให้

เลื่อมใส คุณธรรมจึงเป็นองค์ประกอบหลักที่มีความสำคัญที่สุดสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครู เพราะเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนหนุนนำและส่งเสริมให้ผู้ประกอบวิชาชีพครูปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์

การปลูกฝังคุณธรรมในวิชาชีพครู

วิชาชีพครูเป็นอาชีพที่ต้องใช้จิตวิญญาณ จิตสำนึกในการทำหน้าที่สั่งสอนฝึกฝนศิษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์พร้อม กล่าวคือ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อครอบครัว และต่อสังคม มีความมุ่งมั่นที่จะประกอบกิจการงานต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จ มีวินัยในตนเองและต่อบุคคลอื่น และมีจิตสำนึกสาธารณะ พร้อมทั้งจะทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้นครูจึงต้องได้รับการพัฒนาโดยการปลูกฝังให้เกิดความตระหนัก รักและศรัทธาในวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง หน่วยงานที่รับผิดชอบจึงต้องร่วมมือกันแสวงหาแนวทางหรือจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังคุณธรรมดังนี้

1. การปลูกฝังโดยใช้กิจกรรมการฝึกอบรม

การฝึกอบรม หมายถึง การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจ แนะนำ ชี้แจง หรือปลูกฝังแนวคิดในเรื่องที่ต้องการ จนเกิดการรับรู้ ซึมซับจนคิดเป็นนิสัย นำไปประพฤติปฏิบัติงานในหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังช่วยสร้างความตระหนัก ชัดเกลานิสัยเพื่อให้เกิดคุณลักษณะที่พึงปรารถนาด้วย การฝึกอบรมประกอบด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย ผสมผสานกัน เช่น การบรรยาย (Lecture), การสัมมนา (Seminar), การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work shop), การระดมสมอง (Brain storming), การแสดงบทบาทสมมติ (Role playing), การสาธิต (Demonstration), การอภิปรายกลุ่ม (Group discussion), การอภิปรายแบบเสวนา (Panel discussion), การศึกษากรณี (Case study) และการสัมภาษณ์ (Interview) ฯลฯ

1.1 วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม

- 1) เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ และความชำนาญในการปฏิบัติหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพ
- 2) เพื่อให้ทราบนโยบาย หน้าที่ และความรับผิดชอบของหน่วยงาน ให้เข้าใจกฎ ข้อบังคับ ระเบียบ วิธีการปฏิบัติงาน สายการบังคับบัญชา สิทธิและประโยชน์ที่แต่ละคนจะได้รับจากหน่วยงานนั้น ๆ
- 3) เพื่อสร้างขวัญกำลังใจที่ดีในการปฏิบัติงาน เกิดความเชื่อมั่นในตนเองที่จะปฏิบัติงานให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพและมีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาตนเองอยู่เสมอ
- 4) เพื่อให้เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของอาชีพที่ปฏิบัติ และช่วยปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีในวิชาชีพ ส่งเสริมจิตใจและศีลธรรมของผู้ปฏิบัติงานให้ดีขึ้น

1.2 ประเภทของการฝึกอบรม

สำหรับผู้ที่ประกอบอาชีพครูอาจจัดกิจกรรมฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพได้ในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

1) การฝึกอบรมก่อนปฏิบัติงานในหน้าที่ (Pre the job training) เป็นการแนะนำ ชี้แจง ฝึกฝน ผู้ที่จะเข้าปฏิบัติหน้าที่ให้มีความรู้ ความชำนาญ และมีประสบการณ์มากพอสมควร เพื่อไม่ให้เสียเวลาในการฝึกสอนงานในขณะที่ปฏิบัติงาน และทำให้อรรถประโยชน์ในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ลดลง ช่วยลดปัญหาและข้อยุ่งยากในการปฏิบัติงาน ตลอดจนงบประมาณต่าง ๆ ได้

2) การฝึกอบรมขณะปฏิบัติงานในหน้าที่ (On the job training) เป็นวิธีสอนงาน หรือเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานในหน้าที่ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานลงมือปฏิบัติงาน ทดลองปฏิบัติ โดยมีหัวหน้างานหรือผู้บังคับบัญชาคอยสอดส่อง ดูแล ตรวจสอบผลการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิด เพื่อหาข้อบกพร่อง เสนอแนะให้ผู้รับการอบรมเข้าใจและปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง

3) การฝึกอบรมนอกงานในหน้าที่ (Off the job training) ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะหยุดการปฏิบัติงานในหน้าที่ชั่วคราว เพื่อไปเข้ารับการฝึกอบรม (ตามที่หน่วยงานส่งไปหรือสมัครไปเองก็ได้) อย่างเต็มที่ โดยไม่ต้องเป็นกังวลเรื่องภาระงานที่ปฏิบัติอยู่ เมื่อกลับมาแล้วจึงนำความรู้ นั้น ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงาน เวลาที่ใช้ไปในการฝึกอบรม บางหน่วยงานอาจจะไม่นับเป็นวันลา แต่บางหน่วยงานอาจนับเป็นวันลาได้

1.3 กิจกรรมการฝึกอบรม

การฝึกอบรมในแต่ละโครงการจำเป็นต้องเลือกใช้กิจกรรมอย่างหลากหลายเพื่อให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของการฝึก ขอบข่ายเนื้อหาที่ต้องการเน้น จำนวนและความแตกต่างของการจัดกิจกรรมฝึกอบรมหน่วยงานหรือผู้รับผิดชอบจะต้องเขียนเป็นโครงการฝึกอบรม เพื่อเสนอขออนุมัติโครงการต่อผู้บังคับบัญชา

2. การปลูกฝังโดยใช้เพลง

การจัดกิจกรรมโดยใช้เพลง เป็นการนำเนื้อหาของเพลงที่เกี่ยวข้องกับอาชีพครูมาช่วยสร้างความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ กระตุ้นความตระหนักในวิชาชีพและจรรยาบรรณครู เพราะลักษณะของเพลงจะเป็นคำร้อยกรองที่มีจุดเด่นด้านการใช้ภาษา การใช้สัมผัส การใช้โวหารและเนื้อหาที่น่าสนใจ คนไทยมีความคุ้นเคยกับความเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอนมานานแล้ว ดังนั้น หากนำเพลงมาเป็นกิจกรรมช่วยสร้างความตระหนักในวิชาชีพจะช่วยให้เกิดประโยชน์ คือ

1) ช่วยให้ทักษะทางภาษาดีขึ้น โดยเฉพาะทักษะการฟังและการอ่าน

- 2) ช่วยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในสาระข้อคิดที่นำเสนอของบทเพลง
- 3) ช่วยให้เกิดความซาบซึ้งในอรรถรสของภาษาและเนื้อหาของบทเพลง
- 4) ช่วยให้เกิดความสนุกสนาน เพลินเพลิน ผ่อนคลายความเหนื่อย เมื่อยล้า และความเครียดในการปฏิบัติงาน
- 5) ช่วยเสริมสร้างจินตนาการความคิดสร้างสรรค์

3. การปลูกฝังโดยใช้คำประพันธ์

ความเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอนอยู่คู่กับคนไทยมาช้านาน ซึ่งพบเห็นได้ในชีวิตประจำวันของเรา เช่น ในการสนทนาพูดคุยกัน ข้อความประชาสัมพันธ์ ป้ายโฆษณา คำขวัญ วรรณกรรม ฝาผนัง และวรรณกรรมทำยรถบรทุก ดังนั้น การนำคำประพันธ์ประเภทต่าง ๆ ที่มีเนื้อหา ส่งเสริมปลูกฝัง กระตุ้น ปลูกเร้าอาชีพครูให้ผู้ประกอบอาชีพครูศึกษา หรือพิจารณาจะช่วยส่งเสริมคุณธรรมและจรรยาบรรณครูได้อีกประการหนึ่ง โดยดำเนินการได้หลายลักษณะคือ

- 1) ใช้เป็นบทเกริ่นนำ หรือบทสรุปในกิจกรรมวันสำคัญ ๆ เช่น วันครู วันไหว้ครู วันเปิดประชุมอบรม สัมมนา วันปิดภาคเรียน
- 2) ใช้เป็นเนื้อหาประกอบการแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ หาข้อสรุป แนวคิด แนวทางการปฏิบัติ การแก้ไขปัญหา
- 3) ใช้เป็นเพลงประกวด แข่งขัน การร้องเพลงในโอกาสต่าง ๆ
- 4) ใช้เป็นสื่อกระตุ้นเตือนจิตสำนึก เช่น จัดทำเป็นแผ่นภูมิเพลงหรือใส่กรอบติดไว้ในห้องพักครู หรือห้องประชุม
- 5) ใช้เป็นเพลงประกอบการแสดงจินตลีลาเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันครู วันเกษียณอายุราชการ

4. การปลูกฝังโดยการประกาศเกียรติคุณให้รางวัล

การยกย่องครูที่จัดการเรียนรู้ได้อย่างดีเยี่ยม หรือครูที่มีจรรยาบรรณในวิชาชีพครูดีเด่น ช่วยให้ครูเกิดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน เพราะทุก ๆ คนต้องการประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน และได้รับการยอมรับ การยกย่องจากผู้ร่วมงาน หน่วยงาน และสังคม ดังนั้น ผู้บังคับบัญชา หรือหน่วยงานระดับบังคับบัญชาควรจัดให้มีการประกาศเกียรติคุณครูที่มีผลงานดีเด่นด้วย เพราะเป็นการปลูกฝังความรักและศรัทธาในวิชาชีพได้ทางหนึ่งการประกาศเกียรติคุณ หรือการให้รางวัล อาจจัดได้ในระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่ การศึกษา ระดับกระทรวง และระดับประเทศ เช่น

1) รางวัลครูแห่งชาติ หมายถึง ครูที่มีผลการปฏิบัติงานดีเด่นในทุกด้านประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพครูในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ศิษย์ถึงพร้อมด้วยสุขภาพอนามัย สติปัญญา อารมณ์ สังคม บุคลิกภาพ และคุณธรรม อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำเนินชีวิต โดยครูจะต้องมีความรู้ดี มีความเมตตา กรุณาต่อศิษย์ มีความเป็นกัลยาณมิตร เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และใช้ความรู้ความสามารถเพื่อช่วยเหลือนักเรียน เพื่อนครู และชุมชน ด้วยการแสดงผลฝีมือให้เป็นที่ประจักษ์อย่างต่อเนื่อง

2) รางวัลครูสอนภาษาไทยดีเด่น หน่วยงานของคุรุสภา กระทรวงศึกษาธิการ จะพิจารณาคัดเลือกครูสอนภาษาไทยทั่วประเทศ เพื่อประกาศเกียรติคุณครูภาษาไทยดีเด่นและมอบเข็มจรัสอักษรย่อ พระนามาภิไธย สร. ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และโล่เกียรติคุณ ในวันที่ 14 พฤศจิกายน ของทุกปี ซึ่งตรงกับวันที่รัฐบาลได้จัดงานฉลอง 700 ปี ลายสือไทยขึ้นเมื่อพุทธศักราช 2526 โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

2.1) เพื่อเชิดชูเกียรติครูภาษาไทย

2.2) เพื่อส่งเสริมขวัญและกำลังใจแก่ครูภาษาไทยที่ได้ปฏิบัติงานมีผลงานดีเด่นเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา

2.3) เพื่อส่งเสริมให้ครูบำเพ็ญตนตามบทบาทและหน้าที่ของครู จนเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม

2.4) เพื่อให้เป็นแบบอย่างแก่ครูทั่วไป เสริมสร้างศรัทธาและความเชื่อถือในวิชาชีพครูให้เป็นที่ประจักษ์แก่สังคม

3) การประกาศเกียรติคุณผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษารับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติ “คุรุสดุดี” มีวัตถุประสงค์เพื่อยกย่องผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาที่ปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ จนสามารถเป็นแบบอย่างและเป็นที่เคารพยกย่องอย่างสูงของศิษย์และบุคคลทั่วไป สมเป็นปูชนียบุคคล และมีความเสียสละ อุทิศตนเพื่อประโยชน์แก่วิชาชีพตลอดระยะเวลาปฏิบัติงาน ได้รับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติ “คุรุสดุดี” ในวันที่ 5 ตุลาคมของทุกปี ซึ่งสำนักงานเลขาธิการคุรุสภาจะมอบให้เขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานที่ไม่ได้สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาดำเนินการคัดเลือกผู้สมควรได้รับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติ “คุรุสดุดี” เสนอสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา เพื่อเสนอคณะกรรมการคุรุสภาอนุมัติ

4) โครงการครูสอนดี จากสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน ดำเนินงานตามโครงการสังคมไทยร่วมกันคืนครูดีให้ศิษย์ เชิดชู ยกย่อง ครูสอนดี เพื่อร่วมกันเชิดชูและมอบรางวัลให้แก่ครูสอนดีเพื่อเป็นต้นแบบให้แก่ครูทั้งประเทศและเป็นการกำลังใจให้

ผู้ที่กำลังทำหน้าที่ครู ทั้งครูในโรงเรียนและครูนอกโรงเรียนภายใต้แนวคิด สอนเป็น เห็นผล คนขยอ่ง

คุณสมบัติของครูสอนดี 3 ประการ คือ

4.1) ไม่เป็นผู้ประกอบอาชีพครูสอนพิเศษเป็นอาชีพหลัก

4.2) เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งดังนี้

4.2.1) เป็นครู ครูอัตราจ้าง หรือลูกจ้างชั่วคราว ซึ่งปฏิบัติงานสอนในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรือระดับประโยควิชาชีพในสถานศึกษาของรัฐ เอกชน หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4.2.2) เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนการสอนในสถานศึกษา และปฏิบัติงานสอนในระดับยกเว้นผู้บริหารสถานศึกษา

4.2.3) เป็นครูสอนเด็กด้อยโอกาสใน

4.2.4) เป็นครูที่สอนในรูปแบบการศึกษาทางเลือก

4.3) เป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ได้ดี มีผลการสอนที่ทำให้ลูกศิษย์ประสบความสำเร็จ ความก้าวหน้าทางการศึกษา หน้าที่การงาน การดำเนินชีวิต และเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นที่ยกย่อง ของลูกศิษย์ เพื่อนครู และชุมชน

4.4) การสรรหาครูสอนดี ผู้ทำหน้าที่สรรหามี 2 ชุด ชุดที่ 1 สถานศึกษาของรัฐ เอกชน หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้สรรหา ชุดที่ 2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาล/องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้สรรหา

4.5) การสรรหาโดยสถานศึกษา ประกอบด้วยภาคี 4 ฝ่าย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียนและผู้ปกครอง กรรมการระดับท้องถิ่น ประกอบด้วยนายกเทศมนตรีหรือองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้สรรหา เป็นประธาน ผู้แทนเด็กและเยาวชน ผู้แทนองค์กรสาธารณประโยชน์ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม ฯลฯ ซึ่งอยู่นอกราชการ แต่งตั้งโดยผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอ

สรุปได้ว่า การปลูกฝังคุณธรรมในครูต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะครูสภาที่มีหน้าที่โดยตรงกำหนดมาตรฐานคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับครู โดยจัดโครงการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมคุณธรรมครู โดยมีวิธีการปลูกฝัง ได้แก่ การปลูกฝังโดยใช้กิจกรรมฝึกการอบรม การปลูกฝังโดยใช้เพลง การปลูกฝังโดยใช้คำประพันธ์ การปลูกฝังโดยการประกาศเกียรติคุณให้รางวัล

สรุปท้ายบท

คุณธรรม หมายถึง หลักธรรมจริยาที่สร้างความรู้สึกรับชอบชั่วดีภายในจิตใจที่เต็มเปี่ยมด้วยความสุข ทำให้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบอันดีงาม คุณธรรมมีความสำคัญต่อครู คือ ครูที่มีคุณธรรมในตนเองจะเป็นหลักประกันคุณภาพของครูให้เป็นที่ยอมรับ เชื่อถือ ศรัทธาจากลูกศิษย์ ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชน คุณธรรมของวิชาชีพครูที่ครูควรยึดถือเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนได้แก่ คุณธรรมของวิชาชีพครูตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คือหลักทศพิธราชธรรม ประกอบด้วย ทาน สีล ปริจาคะ อาชวะ มัททวะ ตบะ อักโกธะ อวิหิงสา ขันติ อวิโรธนะ คุณธรรมของวิชาชีพครูที่จำเป็นสำหรับสังคมไทย ได้แก่ คุณธรรม 4 ประการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ประกอบด้วย การรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตัวเองที่ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นคุณธรรม การรู้จักข่มใจตนเอง ให้ประพฤติและปฏิบัติอยู่ในความสัตย์ความดีนั้น การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความทugend ไม่ว่าจะเป็นด้วยเหตุประการใด การรู้จักละความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการของครู ประกอบด้วย ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี และมีน้ำใจ คุณธรรมของวิชาชีพครูตามหลักพุทธธรรม ประกอบด้วย คุณธรรมของครูเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ได้แก่ อิทธิ-บาท 4 และอินทริย์ 5 หรือพลธรรม 5 หลักคุณธรรมในการทำงาน คุณธรรมสำหรับครูเพื่อความสุข ความเจริญของตนและส่วนรวม ประกอบด้วย มรรคมิองค์ 8 พรหมวิหาร 4 และสังควัตถุ 4 เบญจศีลเบญจธรรม เพื่อส่งเสริมคุณธรรมครูมีทั้งวิธีการปลูกฝังและแนวทางการพัฒนา ได้แก่ การปลูกฝังโดยใช้กิจกรรมฝึกการอบรม การปลูกฝังโดยใช้เพลง การปลูกฝังโดยใช้คำ ประพันธ์ การปลูกฝังโดยการประกาศเกียรติคุณให้รางวัล ถ้าครูได้ยึดหลักคุณธรรมดังกล่าวและได้รับปลูกฝังที่ดีย่อจะทำให้เป็นครูคุณภาพมีความรู้คู่คุณธรรม พัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าได้อย่างเต็มที่

คำถามทบทวน

1. ความหมายของคำว่า คุณธรรม คืออะไร
2. ผู้ประกอบวิชาชีพครูควรมีคุณธรรมอย่างไร
3. คุณธรรมมีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานในวิชาชีพครูอย่างไร
4. การที่ครูมีคุณธรรมที่ดีงาม มีผลกระทบต่อตัวครู ผู้เรียน เพื่อนร่วมงานและผู้บริหารสถานศึกษาอย่างไร
5. ทศพิธราชธรรมตามแนวพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสามารถนำมาใช้เป็นหลักปฏิบัติงานครูอย่างไร

6. ครูในศตวรรษที่ 21 ควรมีคุณธรรมด้านใดเพื่อเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพในสังคมโลกที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว
7. คุณธรรมพื้นฐานที่ครูสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานมีอะไรบ้าง
8. คุณธรรมเป็นแนวคิดช่วยให้ครูพัฒนาตนได้อย่างไร
9. องค์การวิชาชีพครูมีบทบาทอย่างไรในการเสริมสร้างคุณธรรมในวิชาชีพครู
10. การปลูกฝังคุณธรรมสำหรับครูทำได้อย่างไร อธิบาย พร้อมยกตัวอย่างประกอบ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). **๘ คุณธรรมพื้นฐาน**. (โปสเตอร์).
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2538). **ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม : การวิจัยและการพัฒนาบุคคล**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ธีรศักดิ์ อัครบวร. (2540). **ความเป็นครู**. พิมพ์ครั้งที่ 3. ภูเก็ต : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏภูเก็ต.
- ประภาศรี สีหอำไพ. (2550). **พื้นฐานการศึกษาทั้งศาสนาและจริยธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผกา สัตยธรรม. (2550). **คุณธรรมของครู**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พลอยเพลท.
- พระเทพเวที. (2531). **ธรรมานุชีวิต/พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก. (2538). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชวรมนิ, (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2541). **“จรรยาบรรณนักวิจัยกับสังคมไทย” รายงานการสัมมนาจรรยาบรรณนักวิจัยกับสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- พุทธทาสภิกขุ. (2529). **การศึกษาของโลกปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ : ธนประดิษฐ์การพิมพ์.
- พจนานุกรม ราชบัณฑิตยสถาน 2542. (2554). **สภาพคุณงามความดี** [ออนไลน์]. สืบค้นจาก : <http://rirs3.royin.go.th/new-search/word-search-all-x.asp>. [1 สิงหาคม 2557]
- ยนต์ ชุ่มจิต. (2550). **ความเป็นครู**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน 2542. (2554). **จริยธรรม** [ออนไลน์]. สืบค้นจาก : <http://rirs3.royin.go.th/new-search/word-search-all-x.asp>. [15 สิงหาคม 2557].

- รัตนวดี โชติกพนิช. (2550). **จริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพครู**. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เรืองวิทย์ ลิ้มปนาท. (2539). **ความเป็นครูสถิตในหทัยราช**. กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์ จำกัด.
- ศุภานัน สัทธเลิศ. (2549). **เอกสารคำสอนรายวิชาความเป็นครู**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ไสว มาลาทอง. (2542). **คู่มือการศึกษาจริยธรรม**. กลุ่มวิชาการพระพุทธศาสนาและจริยศึกษา. กรุงเทพฯ : กองศาสนศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). **คู่มือเส้นทางครูมืออาชีพสำหรับครูผู้ช่วย**.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2557). **แนวคิด ทฤษฎีด้านจริยธรรม**. คู่มือ : การพัฒนาและส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมข้าราชการพลเรือนสำหรับคณะกรรมการจริยธรรม [ออนไลน์]. สืบค้นจาก : <http://www.ocsc.go.th/ocsc/th/uploads/file/ethic/f6.pdf>. [15 สิงหาคม 2557].
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2554). **แบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณครู พ.ศ. 2539** [ออนไลน์]. สืบค้นจาก : <http://www.edu.chula.ac.th/knowledge/rule/rule2539.htm>. [3 กันยายน 2557]
- สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน. (2557). **การยกระดับคุณภาพครูไทยในศตวรรษที่ 21**. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ อภิวัตน์การเรียนรู้...สู่จุดเปลี่ยนประเทศไทย (6-8 พฤษภาคม 2557)
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2542). **จริยธรรมทางวิชาการ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เฟื่องฟ้า.
- แสง จันทรงาม. (2550). **80 ปี เชียงใหม่**. กรุงเทพฯ : หจก. ธนุขพรินติ้ง.
- อดิศร อธิสโร, พระมหา. (2540). **คุณธรรมสำหรับครู**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรินติ้งเฮ้าส์.
- Good, CarterV. (2014) **Moral**. [Online]. Availablefrom : <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/sce.37303.00256/abstract>. [3 April 2014]
- Collins. (2014). **Ethics**. [Online]. Availablefrom : <http://www.collinslanguage.com/results.aspx>. [3 April 2014]
- Porter, Burton F. (1980). **The good life alternatives in ethics**. Macmillan Publishing Co. p. 233.
- Stumpf, Samuel E. (1997). **Philosophy history and problems**. New York: PrenticeHall p. 3.

